

Prenos izvajanja javnih nalog in pooblastil na področju trajnostnega razvoja in varovanja okolja na nevladne organizacije

Pregled primerov dobre prakse in priporočila za izboljšanje pravnega in programskega okolja

Focus društvo za sonaraven razvoj
www.focus.si

September 2010

Nevladne organizacije opravljajo številne naloge, ki jih same ocenjujejo kot potrebne. Del teh nalog se pojavlja kot nekakšen korektiven mehanizem za delovanje vlade oziroma izvajanje javnih nalog in pooblastil na področju okolja in trajnostnega razvoja. Zato se upravičeno pojavlja vprašanje, ali ne bi bilo smiselno vsaj nekatere vladne funkcije prenesti na nevladne organizacije, obenem pa jim zagotoviti stabilno okolje za delovanje, da lahko učinkovito opravljajo tudi funkcije, ki morda niso del nalog vlade, vendar pa predstavljajo komplementarne in korektivne dejavnosti, s katerimi se vladne naloge dopolnjujejo in izboljšujejo.

Namen pričujočega poročila je povzeto pregledati, kakšne so prakse v tujini ter analizirati interes in kapacitete slovenskih nevladnih organizacij za opravljanje določenih funkcij. Poročilo v prvem delu naredi pregled funkcij, ki jih opravljajo ključne institucije za varovanje okolje in trajnostni razvoj, nato pa opredeli interese in kapacitete NVO za prevzem določenih nalog. Na podlagi obojega je identificiranih pet ključnih področij za prenos funkcij na NVO, predstavljenih pa je tudi nekaj primerov prenosa določenih funkcij na NVO v tujini. Na koncu poročilo predstavi tudi nekaj priporočil, kako izboljšati pravno in programsko okolje za prenos izvajanja javnih nalog in pooblastil na področju trajnostnega razvoja in varovanja okolja na NVO oziroma za izboljšanje pogojev za vključevanje NVO v njihovo izvajanje.

Želimo, da poročilo postavi osnovo za strokovno kakovostnejše, bolj inovativno in stroškovno učinkovitejše delovanje javnih institucij na področju trajnostnega razvoja in varovanja okolja.

Ključne funkcije institucij za varovanje okolja in trajnostni razvoj

Da bi lahko ocenili, katere so javne naloge in pooblastila, ki bi jih bilo moč prenesti na nevladne organizacije, je pripravljen kratek pregled ključnih institucij za varovanje okolja in trajnostni razvoj.

Naloge Ministrstva za okolje in prostor:

- sprejemanje okoljske zakonodaje na nivoju EU
- skrb za transpozicijo okoljske zakonodaje EU v naš pravni red
- sodelovanje na področju mednarodnih sporazumov
- priprava osnov pravnih predpisov ter vodenje postopkov v zvezi s sprejemom predpisov (seznanjanje strokovne javnosti, medresorsko usklajevanje, sodelovanje v postopkih sprejemanja).
- opravljanje strokovnih nalog v zvezi z nadzorom nad zakonitostjo splošnih pravnih aktov.
- priprava smernic za spodbujanje trajnostne potrošnje in proizvodnje, za trajnostni razvoj urbanega okolja ter ozaveščanje javnosti.
- opravljanje sistemskih in razvojnih nalog.
- skrb za izvajanje predpisov EU in ratificiranih konvencij.
- priprava predlogov načrtov ter operativnih programov.
- priprava celovitih presoj vplivov na okolje (PVO-jev)
- priprava programov ozaveščanja.
- izvajanje nalog, povezanih z društvi, ki imajo status društev v javnem interesu s področja ohranjanja narave.

Naloge Agencije za varstvo okolja

- strokovne, analitične in regulatorne oziroma upravne naloge s področja okolja
- spremljanje, analiziranje in napovedovanje naravnih pojavov in procesov v okolju
- zmanjševanje naravne ogroženosti ljudi in njihovega premoženja
- spremljanje onesnaženosti okolja in zagotavljanje kakovostnih javnih okoljskih podatkov
- uresničevanje zahtev varstva okolja, ki izhajajo iz veljavnih predpisov
- ohranjanje naravnih virov, biotske raznovrstnosti in zagotavljanje trajnostnega razvoja države
- vodenje upravnih postopkov zavezanci za plačevanje okoljskih dajatev

- izdajanje različnih okoljevarstvenih dovoljenj
- vodenje evidence emisij
- odrejanje in spremljanje izvajanja sanacijskih programov
- reševanje problematike na področju podnebnih sprememb
- upravljanje z vodami
- ozaveščanje javnosti o okolju in okoljski problematiki

Naloge Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor

- inšpekcijski nadzor nad izvrševanjem predpisov in splošnih aktov, ki urejajo varstvo okolja in narave
- ekološki nadzor na državni meji
- vodni režim, urejanje voda in gospodarjenje z njimi
- graditev objektov in izvedba gradbenih konstrukcij, izpolnjevanje bistvenih zahtev za objekte, stanovanjske zadeve in geodetske dejavnosti.

Naloge Sveta za trajnostni razvoj

- sprejemanje smernic in priporočil za oblikovanje politik po načelih trajnostnega razvoja na nacionalni in regionalni ravni ter priporočila za oblikovanje meril namenjenih uresničevanju načel trajnostnega razvoja v praksi
- obravnava, dajanje pobud in vrednotenje predlogov strateških, izvedbenih in drugih dokumentov razvojnega načrtovanja z vidika trajnostnega razvoja
- obravnava in dajanje pobud glede pomembnejših poročil o izvajanju strateških, izvedbenih in drugih dokumentov razvojnega načrtovanja z vidika trajnostnega razvoja
- obravnava in dajanje pobud za učinkovito izvajanje in medsebojno dopolnjevanja izvajanja prenovljene Strategije trajnostnega razvoja EU in Lizbonske strategije za rast in delovna mesta
- dajanje pobud pri oblikovanju stališča Republike Slovenije pri njenem sodelovanju v Komisiji Združenih narodov za trajnostni razvoj
- iskanje soglasja med državnimi organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in organizacijami civilne družbe o politikah, instrumentih in merilih za uresničevanje načel trajnostnega razvoja.

Naloge Odbora za okolje v Državnem zboru

- obravnava predloge zakonov, druge akte in problematiko, ki se nanaša na:
  - varstvo okolja, upravljanje z vodami in ohranjanje narave,
  - urejanje prostora in graditev,
  - stanovanjsko področje,
  - stavbno-zemljiško področje,
  - geodetsko dejavnost,
  - jedrsko varnost,
  - sanacijo naravnih in drugih nesreč in
  - druga vprašanja, ki jih obravnava za ta področja pristojno ministrstvo
- obravnava zadeve Evropske unije s svojega delovnega področja.

Interesi in kapacitete NVO za prevzem določenih nalog

Da bi ugotovili, kakšen je interes slovenskih okoljevarstvenih organizacij za izvajanje določenih nalog na področju varstva narave in okolja, obenem pa tudi vsaj na grobo ocenili njihove kapacitete za izvajanje različnih nalog, je bila v okviru poročila narejena kratka raziskava. Za nevladne okoljske organizacije je bil pripravljen vprašalnik, s katerim smo želeli identificirati možnosti, kako izboljšati vključevanje NVO v izvajanje javnih nalog in pooblastil na področju okolja in trajnostnega razvoja. Na vprašalnik je odgovorilo 14 organizacij.

Raziskava je pokazala, da se okoljske nevladne organizacije večinoma ukvarjajo z naslednjim:

- ozaveščanjem javnosti o okoljskih vsebinah (86,7%)
- pripravo strokovne literature, poročil, analiz ali izobraževalnih orodij (73,3%)
- oblikovanjem (alternativnih) predlogov za rešitve (66,7%)
- izobraževanjem in usposabljanjem različnih deležniških skupin na področju varstva narave in okolja (66,7%).

Približno polovica jih deluje na področju politik in zakonodaje:

- ustvarjanje političnega pritiska za določene ukrepe varstva okolja in narave (53,3%),
- zgodnje opozarjanje na potrebo po ukrepanju (53,3%),
- oblikovanje okoljske zakonodaje na nivoju Slovenije (46,7%)
- spremljanje izvajanja zakonodaje in predpisov (46,7%).

Malo organizacij (33,3%) sodeluje na področju mednarodnih sporazumov ter ima funkcijo vzpostavljanja vezi med ljudmi in vlado, zelo malo organizacij (<26,7%) pa sodeluje pri postavljanju tem in vsebin na politično agendo, sodeluje pri oblikovanju okoljske zakonodaje na nivoju EU, sodeluje pri prenosu okoljske zakonodaje EU v slovenski pravni red ter izvaja monitoring nad prisotnostjo onesnaževal. Samo dve nevladni okoljski organizaciji pa sta pooblaščenici za upravljanje zaščitene območij.

Poleg naštetih nalog posamezna društva izvajajo še (večina se jih prekriva): aktivno ukrepanje (popisi, delo na terenu, monitoring), pravno svetovanje, mediatorstvo, okoljski nadzor nad onesnaževalci (Eko patrolja), sodelovanje z EU Komisijo, lobiranje poslancev EU, delo v komisijah, vladnih in ministrskih, raziskovanje, svetovanje (zmanjševanje vplivov na okolje iz pisarniške dejavnosti, izračunavanje ogljičnih odtisov, uporaba naprednih modernih informacijskih tehnologij s področja varovanja okolja za nepridobitne namene).

Okoljske organizacije ocenjujejo, da imajo zadostne kapacitete za delo na področjih informiranja javnosti o okoljskih vsebinah, ozaveščanja javnosti o okoljskih vsebinah ter priprave strokovne literature, poročil, analiz ali izobraževalnih orodij. Zelo malo organizacij pa ima zadostne kapacitete za analiziranje izvajanja politike in trendov na področju narave in okolja, postavljanje tem in vsebin na politično agendo, oblikovanje okoljske zakonodaje na nivoju Slovenije, pripravo strokovnih podlag za pripravo politik in ukrepov, vzpostavljanje povezave med ljudmi in vlado ter za upravljanje zaščitene območij. Samo dve organizaciji imata kapacitete za sodelovanje pri oblikovanju okoljske zakonodaje na nivoju EU ter kapacitete za sodelovanje na področju mednarodnih sporazumov.

V kolikor bi organizacije imele zadostne, večje kapacitete (to pomeni tudi večja finančna sredstva), bi svoje delovanje razširile na sledeča področja: nadzor nad onesnaževalci okolja, delo na terenu pri reševanju NIMBY in NIMET efekta, organiziranje ekoloških raziskovalnih taborov, strokovna pomoč podjetjem, šolam, krajevnim skupnostim, občinam, priprava analiz in raziskave mnenj, doslednejše spremljanje zakonodaje in ukrepov, izobraževanje in usposabljanje različnih deležniških skupin, pripravo strokovnih podlag za pripravo politik in ukrepov, postavljanje tem in vsebin na politično agendo, upravljanje z namestitvami v javni lasti z namenom socialnega turizma, delovanje na regionalni ravni, naravovarstveno nadzorništvo, monitoring nad prisotnostjo onesnaževal, rednejše opravljanje vseh aktivnosti, sodelovanje pri zakonodaji, upravljanje varovanih območij, vlaganje pravnih sredstev in zastopanje drugih okoljskih NVO v postopkih.

Po mnenju nevladnih organizacij bi lahko vlada (predvsem Ministrstvo za okolje in prostor, vendar tudi druga ministrstva) na nevladne organizacije prenesla sledeče javne funkcije: javni nadzor nad onesnaževalci okolja (v obliki koncesije MOP-a že dovoljuje Zakon o varstvu okolja), upravljanje zaščitene območij, izobraževanje in usposabljanje, monitoring, spremljanje in izvajanje zakonodaje, raziskovanje, naravovarstveni nadzor, poročanje mednarodnim sporazumom, nadzor nad izvajanjem zakonodaje, opozarjanje, priprava pravilnikov, izvajanje opazovanj in varovanje

prostora, usposabljanje, informatizacija, poročanje o stanju okolja, strokovne podlage za zakonodajo, spremljanje izvajanja zakonodaje, informiranje javnosti, izdelava katastrof.

Med vsemi javnimi funkcijami primernimi za prenos na NVO je bil monitoring omenjen s strani največ organizacij. Organizacije med drugim poudarjajo, da prenos brez povečanja finančnih sredstev ni smiseln. Izražen je bil tudi pomislek, da bi NVO z opravljanjem javnih funkcij deloma izgubile nevladni značaj.

Vlada (predvsem Ministrstvo za okolje in prostor) bi po mnenju organizacij morala NVO nameniti več finančnih sredstev za okoljsko ozaveščanje in informiranje javnosti, javni nadzor nad onesnaževalci, izvajanje Agende 21 v praksi, pripravi lokalnih (občinskih) programov varstva okolja (ta trenutek je kar 80% občin brez programa varstva okolja), delo z mladimi, delo z društvi na terenu, strokovne službe TZS, spremljanje stanja okoljskih, naravovarstvenih indikatorjev, ukrepanje v primeru kršitev okoljske, naravovarstvene zakonodaje, upravljanje zaščitene območij (nadomestila za omejeno rabo prostora), odstranjevanje divjih odlagališč (predvsem pa za 100% subvencioniranje odstranjevanja odvrženih salonitnih plošč!), pripravo zakonodaje za področje invazivnih tujerodnih vrst, raziskave in čim bolj učinkovitega odstranjevanja in preprečitve širjenja tujerodnih vrst, štipendije, usposabljanja, manjše projekte z manj birokracije za prijavo, informiranje, ozaveščanje in izobraževanje javnosti oz. deležniških skupin (razpisov iz te postavke zadnja štiri leta sploh ni več!), spremljanje izvajanja zakonodaje, strokovno pripravo politik varstva okolja (predvsem nova generacija v skupini trajnostne proizvodnje in potrošnje - eco design, eko oznake, okoljsko upravljanje...), nadzor, monitoring, raziskovanje, za izvajanje naravovarstvenih posegov, varovanje zaščitene območij, spodbujanje ozaveščevalnih akcij, za pripravo strokovnih podlag o zakonih oz. kritične analize zakonskih predlogov, za prijavo študentskih organizacij na njihove razpise.

Dodatno so preko vprašalnika organizacije opozorile, da bi moral MOP na splošno nameniti več finančnih sredstev za NVO, razen tega pa prenoviti definicijo okoljske nevladne organizacije.

Možnosti za sodelovanje NVO pri izvajanju nalog

Ob hitrem pregledu nalog ključnih institucij za varovanje okolja in trajnostni razvoj so za popoln ali delen prenos na nevladne organizacije primerne predvsem naslednje naloge:

- priprava smernic in priporočil za oblikovanje politik po načelih trajnostnega razvoja ter spodbujanje trajnostne potrošnje in proizvodnje, trajnostnega razvoja urbanega okolja ter ozaveščanja javnosti
- priprava programov ozaveščanja
- strokovne in analitične naloge s področja okolja in narave
- spremljanje, analiziranje in napovedovanje naravnih pojavov in procesov v okolju
- uresničevanje zahtev varstva okolja, ki izhajajo iz veljavnih predpisov
- ozaveščanje javnosti o okolju in okoljski problematiki
- nadzor nad izvrševanjem predpisov in splošnih aktov, ki urejajo varstvo okolja in narave
- obravnavanje, dajanje pobud in vrednotenje predlogov strateških, izvedbenih in drugih dokumentov razvojnega načrtovanja ter poročil o izvajanju z vidika trajnostnega razvoja

Za vse ostale naloge je lahko sodelovanje NVO dobrodošlo, saj lahko poveča učinkovitost in kakovost izvajanja nalog, zagotovljeno pa mora biti sodelovanje NVO v naslednjih nalogah:

- sprejemanje okoljske zakonodaje na nivoju EU in transpozicija v naš pravni red
- sodelovanje na področju mednarodnih sporazumov
- priprava predlogov politik, načrtov, operativnih programov, pravnih predpisov ter vodenje postopkov v zvezi s pripravo naštetih dokumentov
- opravljanje sistemskih in razvojnih nalog
- priprava celovitih presoj vplivov na okolje (PVO-jev)

- spremljanje onesnaženosti okolja in zagotavljanje kakovostnih javnih okoljskih podatkov

Če ta pregled nalog postavimo ob bok ugotovitvam iz izvedene raziskave, lahko potegnemo nekaj ključnih ugotovitev in priporočil za prenos nalog na NVO. Ugotovitve in priporočila so podana po sklopih petih najpomembnejših nalog, ki jih NVO vsaj delno že opravljajo, vendar pa je njihovo sodelovanje potrebno ojačati.

1. ozaveščanje in informiranje

Ozaveščanje in informiranje javnosti o okoljskih vsebinah je naloga, ki je trenutno že v veliki meri prenešana na okoljske nevladne organizacije. NVO imajo relativno dobre kapacitete za delo na tem področju. Kar je predvsem potrebno izboljšati je možnost financiranja teh dejavnosti z izdatnejšimi sredstvi, ki bodo omogočala zasnovo ozaveščanja in informiranja na raziskavah (javno mnenje, vplivi sporočil na uporabnike, najboljše pristopi itn.) ter s tem izvajanje bolj celostnih ozaveščevalnih kampanj z boljšimi rezultati. Tudi boljša vpletenost NVO v pripravo samih ozaveščevalnih programov je pomemben korak.

2. priprava strokovnih osnov, poročil in analiz

To področje je do določene mere že ravno tako prenešeno na NVO, vendar pa v bistveno manjšem obsegu in pomenu, kot informiranje in ozaveščanje. Tudi tukaj imajo NVO dobre kapacitete ter velik interes za delo, vendar pa je potrebno narediti še nekaj izboljšav. Ena izboljšava je dosledno upoštevanje ugotovitev in priporočil iz strokovnih osnov, poročil ali analiz, ki jih pripravljajo NVO; sedaj se pogosto dogaja, da so priporočila NVO spregledana pri pripravi politik ali ukrepov za varovanje narave in okolja, kar pomeni, da se velik del vložkov ne izkoristi. Drugi pomemben korak je bolj sistematičen pristop k vključevanju NVO v pripravo strokovnih osnov, poročil in analiz. Sistematičen mora biti pristop z vsaj dveh vidikov: načrtovanje vključevanja NVO in financiranje vključevanja NVO.

3. monitoring stanja okolja in izvajanja zakonodaje

Pri monitoringu stanja okolja in izvajanja zakonodaje gre sicer za dve različni nalogi, ki pa sta po naravi povezani. Del te funkcije NVO že izvajajo, vendar pa je njihova vloga na tem področju še manj pripoznana kot na področju iz prejšnje točke. V redkih primerih se svarila NVO o problemih, ki jih zaznajo pri monitoringu stanja okolja ali izvajanja zakonodaje upoštevajo resno, veliko primerov pa konča nezaznanih s strani pristojnih organov. Zato je edino priporočilo na tem področju, da se opozorila NVO vzamejo resno in se tako uporabijo kot vzporedni opozorilni sistem za sistem, ki ga morajo oblikovati in vzdrževati institucije na področju varstva narave in okolja. Potrebno bi bilo odpreti tudi razpravo, kako lahko ta 'vzporedni' sistem opozarjanja smiselno povežemo z institucionaliziranimi sistemi ter dosežemo sinergične učinke. Seveda pa je ta razprava tesno povezana tudi s (pre)potrebno razpravo o tem, kako izboljšati učinkovitost delovanja inšpekcijskih služb.

4. sodelovanje pri pripravi strategij, politik, zakonov in predpisov

NVO se vse bolj vključujejo v izvajanje te naloge, vendar pa je mogoče ugotoviti, da je vključevanje še vedno relativno nizko. To je moč pripisati dvema ključnima razlogoma: NVO imajo malo kapacitet za delo na politikah, razen tega pa je izjemno težko pridobiti sredstva za takšno delo. Tukaj je zato potrebno narediti nekaj ključnih korakov:

- odpreti je potrebno postopke oblikovanja strategij, politik, zakonov in predpisov za NVO
- izboljšati je potrebno postopke soodločanja, da bodo postali deležniški dialog
- zagotoviti je treba, da so prispevki NVO v resnici tudi upoštevani ali pa so podani upravičeni argumenti za njihovo neupoštevanje
- oblikovati je potrebno finančno podporo za sodelovanje NVO v postopkih
- graditi je potrebno zmogljivosti NVO za delo na politikah

Izvajanje te naloge s strani NVO je pomembno v vseh fazah odločevalskih postopkov, od postavljanja tem na politično agendo, do oblikovanja predpisov.

5. upravljanje zaščitenih območij

Del te naloge je že prenešen na NVO. Čeprav vse izkušnje pri upravljanju zaščitene območij niso pozitivne, je to vseeno področje prenosa nalog, kjer bi bilo potrebno prenos okrepani.

Primeri prenosa določenih funkcij na NVO v tujini

V pričujočem razdelku je predstavljenih nekaj primerov prenosa različnih nalog na NVO, ki podajajo ilustracijo, kako je mogoče učinkovito vključevanje NVO v izvajanje javnih funkcij.

Prenos nalog na evropske okoljske mreže

Generalni direktorat za okolje omogoča letno financiranje delovanja evropskih mrež okoljevarstvenih organizacij. Program temelji na LIFE+ uredbi in omogoča financiranje delovanja NVO, ki so primarno dejavne na področju varstva okolja in oblikovanja ter izvajanja evropske okoljske politike in zakonodaje. Program financiranja se zagotavlja zato, ker za razvoj in izvajanje okoljske politike EU potrebuje odprt in širok dialog, v katerem je nujno sodelovanje okoljskih NVO. Sodelovanja NVO si direktorat želi predvsem zato, ker imajo okoljske NVO dobro razumevanje o tem, kaj skrbi javnost, razen tega pa je prisotnost NVO v dialogu pomembna za zagotavljanje ravnovesja interesov okolja in interesov drugih akterjev v političnih procesih. NVO so pomembne za koordinacijo in usmerjanje vložkov nacionalnih okoljevarstvenih organizacij in državljanov v procese odločanja o okoljski politiki na ravni EU. NVO tako sodelujejo ne le pri izvajanju, temveč tudi pri oblikovanju zakonodaje in sicer skozi delo v strokovnih skupinah in strokovne osnove. Okoljske NVO so razen vsega omenjenega pomemben partner Generalnega direktorata pri informiranju in ozaveščanju javnosti ter okoljskem izobraževanju.

Program je namenjen organizacijam, ki delujejo na ravni EU, ne pa tudi nacionalnim organizacijam. Prioritete delovanja organizacij morajo slediti prioritetenim področjem 6. Okoljskega akcijskega načrta (podnebje, narava in biotska raznovrstnost, okolje in zdravje, naravni viri, odpadki in horizontalna področja), vendar pa so pomembni tudi drugi vidiki delovanja, na primer potencial za razvoj organizacij s pomočjo financiranja s strani Generalnega direktorata za okolje.

Vir: http://ec.europa.eu/environment/ngos/index_en.htm

NVO kot izvajalec nalog varovanja zdravja v Zairu

Primer iz Zaira kaže, da lahko NVO vzpostavijo dobre sktrukture za izvajanje vladnih nalog. Primer ni s področja okoljevarstva, ampak ker nazorno prikazuje možnost prenosa naloge, je predstavljen. V Zairu približno polovico od 306 zdravstvenih con oz. območij upravljajo NVO, bodisi v celoti bodisi le delno. Te NVO imajo večjo odgovornost za osnovno zdravstveno varstvo kot jo lahko najdemo v večini držav. Od prvih 85 zdravstvenih območij, ki so bila vzpostavljena v letih 1982-1984, jih je bil 88 % bodisi pod popolnim upravljanjem s strani NVO bodisi pod upravljanjem z izdatno podporo NVO. Zdravstvena območja so bila oblikovana na osnovi prej obstoječe infrastrukture – delujočih bolnišnic ali osnovnih dejavnosti za varovanje zdravja. To ni le pospešilo razvoj zdravstvenih območij, temveč je vzpostavilo pomemben primer zniževanja stroškov, lokalnega vodenja financ in kontrole opreme.

Vir: <http://www.manageyourcreativity.com/dcn1.htm>

Civilna mreža za okoljski monitoring

Organizacija Ecologia od leta 1991 vodi mrežo za monitoring voda, ki NVO usposablja za monitoring voda, razen tega pa jim nudi opremo, ki je certificirana za monitoring voda. Člani mreže so visoko usposobljeni neodvisni znanstveniki. Cilji mreže so

- izboljšati dostop do javnih okoljskih informacij: Ker so tako oprema, kot tudi podatki, ponavadi v rokah vladnih institucij za monitoring voda, ima javnost le redko možnost pridobiti neodvisne informacije o stanju okolja. Zato mreža odpira dostop do okoljskih informacij.
- opolnomočenje NVO: Uporaba opreme za kontrolo voda omogoča NVO monitoring in tako vzpostavlja ravnovesje med dostopom do vladnih in neodvisnih informacij, ki ravno tako povečajo vpliv NVO.
- podpora informiranemu oblikovanju politik: Pravilno oblikovane politike temeljijo na dobrih in znanstveno osnovanih informacijah in delo mreže omogoča oblikovanje dobrih politik s pomočjo podatkov, ki jih zbira.
- podpora demokratizaciji skozi spodbujanje sodelovanja med NVO in lokalnimi vladami: NVO, ki izvajajo monitoring, so privlačne kot partnerji za lokalne in nacionalne vlade. Na ta način se stopnja demokratičnega sodelovanja povečuje.
- replikacija modela znotraj vlad: Ecologia sodeluje, kjer je le mogoče, z mednarodnimi agencijami in lokalnimi vladami, za usposabljanje za monitoring voda. Tako se sodelovanje lahko dodatno okrepi.

Vir: <http://www.ecologia.org/about/programs/monitoring.html>

Aarhuška konvencija – konvencija z velikim vložkom s strani okoljskih NVO

V primeru Aarhuške konvencije je prvotna zamisel o konvenciji prišla na pobudo okoljskih NVO. To je omogočilo dobro sodelovanje NVO v procesu, vendar pa je bilo potrebno vedno znova opominjati o potrebi po sodelovanju. Čeprav so nekatere uradne delegacije na začetku procesa nasprotovale sodelovanju NVO, se je skozi proces izkazalo, da so NVO najboljše obveščene in imajo največ znanja za sodelovanje v procesu. Zato so tako vladne delegacije, kot tudi vodje procesa začeli vse bolj vključevati NVO v oblikovanje konvencije. Delo NVO je bilo organizirano zelo dobro, zato je veliko pripomoglo k učinkovitosti procesa (zaradi boljše obveščenosti in znanj so NVO prispevale boljše predloge kot vladni predstavniki, kar je olajšalo tudi delo sekretariata konvencije). Razen tega se neformalno ocenjuje, da je velik del konvencije temeljil na zamislih in predlogih NVO, kar pomeni, da so NVO izdatno pripomogle k obstoju zavezujoče konvencije.

Vir: komunikacija s predstavniki NVO in sekretariata Aarhuške konvencije

Vzdrževanje in razvoj parka Logarska dolina

Leta 1987 je občina ustanovila krajinski park Logarska dolina, kar pa ni rešilo problemov povezanih s turizmom, saj občinski odlok ni predvidel financiranja delovanja parka. Zato so se domačini dogovorili za razvojne cilje, ustanovili podjetje in pridobili upravljalsko koncesijo od pristojna občine. Razvoj parka, ki daje močan gospodarski pečat širšemu območju že 13 let gradijo na ravnotežju med naravovarstvenimi, socialnimi, gospodarskimi vsebinami in sodelovanju pristojnih organizacij. Prva leta je bilo težišče delovanja namenjeno ekološki sanaciji okolja z odpravo posledic stihijskega razvoja turizma (odlagališča odpadkov, neurejeno parkiranje) in zagotovitvi osnovnih pogojev za trajnostni razvoj parka. Sedaj so dejavnosti osredotočene na ohranjanje izjemne krajine z naravnimi in kulturnimi vrednotami, urejanje in vzdrževanje parkovne infrastrukture, upravljanje z obiskom, izobraževanje, uresničevanje dolgoročnih ciljev, usklajevanje razvojnih stališč znotraj zasebnega sektorja, razvoj javno-zasebnega partnerstva z vključevanjem vseh struktur pristojnih za zavarovana območja. Poudarek je tudi na razvoju ekoturizma v širšem območju, urejanje okoljske in tipske infrastrukture, vključevanju v razvojne programe regije, povezovanju občin na območju Kamniško Savinjskih Alp, s ciljem ustanovitve regijskega parka, sodelovanju s predstavniki drugih območij zaradi izmenjave uporabnih izkušenj in skupne priprave ter izvedbe čezmejnih programov.

Vir: <http://www.cipra.org/sl/prihodnost-v-alpah/natecaj/logarskadolina>

Zaključki in ključna priporočila

Da bi ocenili, kako je mogoče izboljšati prenos javnih nalog na nevladne organizacije ter s tem doseči boljšo učinkovitost in povečati demokratičnost delovanja javne uprave, smo analizirali naloge, ki jih na področju varstva narave in okolja opravljajo uradne institucije, ter jih postavili ob bok raziskavi, ki je preverila, katere naloge NVO že opravljajo, kakšne kapacitete imajo za opravljanje različnih nalog in katere naloge bi se še dalo prenesti na NVO.

Ugotovili smo, da NVO opravljajo pomembne naloge in da te naloge lahko opravijo učinkoviteje od državnih institucij. Del teh nalog je pripoznan, del pa ne, vendar bi – če bi bil pripoznan – povečal učinkovitost na področju vavarovanja okolja in narave, saj so NVO pri opravljanju svojega dela visoko učinkovite.

Za dodatne korake pri prenosu javnih funkcij na NVO je identificiranih pet prioriternih nalog oz. področij in sicer:

1. ozaveščanje in informiranje
2. priprava strokovnih osnov, poročil in analiz
3. monitoring stanja okolja in izvajanja zakonodaje
4. sodelovanje pri pripravi strategij, politik, zakonov in predpisov
5. upravljanje zaščitene območij

Na teh področjih smo opredelili nekaj priporočil za izboljšanje pravnega in programskega okolja za prenos izvajanja javnih nalog in pooblastil na NVO, vendar jih zato, ker se določena priporočila ponavljajo po več področjih, predstavljamo še enkrat povzeto.

Prvo ključno priporočilo je, da je nujno potrebno vlogo NVO pripoznati in sicer ne samo na papirju, temveč tudi v praksi. Čeprav se postopki odločanja vsaj načeloma odpirajo za vključevanje NVO, je v praksi vloga NVO še vedno omejena na oblikovanje prispevkov, ki so le redko smiselno upoštevanji (čeprav so zdaj 'uradno' vključeni v procese, pred nekaj leti pa so svoje prispevke vlagali izven procesa). Številne pravno-formalne osnove za vključevanje NVO že obstajajo (npr. Strategija vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami), vendar pa je potrebno izgraditi polno vključevanje tudi v praksi. Tukaj gre za pristop na treh nivojih. V prvem koraku je potrebno postopke soodločanja nadgraditi na način, ki bo omogočal, da bodo le-ti postali resničen deležniški dialog. Drugi korak je zagotoviti, da so prispevki NVO v resnici tudi upoštevanji ali pa so podani upravičeni argumenti za njihovo neupoštevanje. Tretji korak je oblikovati podporno okolje za sodelovanje NVO v procesih odločanja, tako v smislu gradnje kapacitet, kot v smislu financiranja.

Drugo ključno priporočilo je, da je za delovanje NVO potrebno zagotoviti primerne finančne okvire. Sredstva za delovanje okoljskih in naravovarstvenih organizacij se kontinuirano krčijo in posledica tega je, da NVO namesto svojega vsebinskega dela, opravljajo predvsem delo na področju zbiranja sredstev in poročanja o rabi sredstev. Posledično so dejavnosti NVO omejene na kratke ad hoc projekte ali akcije, med katerimi ni strateških povezav in posledično tudi ne opaznejših rezultatov. Lahko bi ugibali, da je ravno to strategija vlade za onemogočanje delovanja NVO, vendar je potrebno upoštevati, da na dolgi rok zlom civilne družbe v državi pomeni slabšo kakovost življenja za njene državljane. Zato je ustvarjanje virov za finančno podporo delovanja NVO strateško in razvojno vprašanje države, ki pa se ga v Sloveniji še vedno premalo zavedamo. Učinkovito delovanje okoljskih nevladnih organizacij v tem trenutku nujno potrebuje dolgoročno programsko financiranje, financiranje projektov ter sofinanciranje evropskih projektov. Na področju ozaveščanja in informiranja je dodatno financiranje potrebno predvsem zato, da bo lahko informiranje in ozaveščanje zasnovano na raziskavah in da bodo lahko pripravljene bolj celostne kampanje. Financiranje strokovnih osnov, poročil in analiz je potrebno urediti na sistematičen, ne pa ad hoc način; podobno velja za področje sodelovanja NVO v procesih odločanja.

Tretje ključno priporočilo je, da je, vzporedno z upoštevanjem prvega priporočila, potrebno graditi zmogljivost NVO za delo na politikah. Le nekaj organizacij na področju varstva narave in okolja ima

v tem trenutku zadostne zmogljivosti za delo na politikah in spremljanje izvajanja le-teh, kar pa ni dovolj, saj se obseg dela na področju varstva narave in okolja nenehno širi in pogloblja. NVO lahko konstruktivno prispevajo k sooblikovanju politik in ukrepov le, če dobro poznajo pravni okvir, postopke oblikovanja politik in ukrepov ter možnih orodij za oblikovanje in vključevanje svojih prispevkov v soodločanje. Teh znanj med NVO v Sloveniji ni dovolj, zato jih je potrebno izgraditi, vzporedno s tem pa omogočiti, da NVO ta znanja tudi tvorno prenesejo v prakso.